

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík: 20. maí 2022
Tilvísun: 202205-0012

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt, lögum um almannatryggingar og lögum um húsnæðisbætur (mótvægisáðgerðir vegna verðbólgu)

Alþýðusambandi Íslands hefur borist til umsagnar frumvarp sem felur í sér breytingar á lögum um tekjuskatt, almannatryggingar og húsnæðisbætur. Með frumvarpinu er ráðist í mótvægisáðgerðir vegna hratt vaxandi verðbólgu sem nú mælist 7,2% og fela áðgerðir í sér hækkun bóta almannatrygginga, hækkun húsnæðisbóta og sérstakan barnabótaauka. Sambandið telur gagnrýniverð að ekki sé stefnt að því að hækka bætur atvinnuleysistrygginga samhliða hækkun bóta almannatrygginga. Að óbreyttu eru bætur atvinnuleysistrygginga að rýrna að raunvirði.

Alþýðusambandið telur jákvætt að tekin séu skref til að mæta þeim neikvæðu áhrifum sem vaxandi verðbólga hefur á kjör heimila. Forysta sambandsins hefur um nokkurt skeið kallað eftir áðgerðum¹, nú síðast í nýlegri ályktun miðstjórnar². Ljóst er að mikil óvissa ríkir um verðlagshorfur um þessar mundir og útlit fyrir að verðbólga kunní fremur að vera vanmetin heldur en ofmetin. Í ljósi þessa má vænta þess að stjórnvöld muni þurfa að ráðast í frekari áðgerðir til að bregðast við lífskjarakrisunni.

Verðbólga hefur verið yfir markmiði Seðlabankans frá því áhrifa heimsfaraldurs tók að gæta í hagkerfinu. Öðru fremur vegna þróunar á húsnæðismarkaði sem rekja má til aukinnar eftirspurnar og lækkandi fjármagnskostnaðar. Einnig hefur innflutt verðbólga og þróun hrávöruverðs vegið þungt í verðbólgu. Þar hefur innrás Rússa í Úkraínu haft veruleg áhrif en í kjölfar hennar hækkaði verð á orku og áburði um yfir 40%. Alls hefur verð á áburði meira en þrefaldast frá byrjun árs 2020 og orkuverð meira en tvöfaldast.

Um þessar mundir fer verðbólga vaxandi á breiðum grunni, sem þýðir að verðbólga fer einnig vaxandi ef litið er framhjá sveiflukenndum liðum, húsnæði og þróun hrávöruverðs. Seðlabankinn hefur brugðist við þróuninni með hækkun stýrivaxta. Ljóst er að vaxtahækkun hefur umtalsverð áhrif á greiðslubyrði lána heimila, sérstaklega nýrra kaupenda sem kaupa á háu raunverði með óverðtrygðum lánunum á breytilegum vöxtum. Sá hópur getur í dag síður treyst á vaxtabótakerfið til að mæta aukinni vaxtabyrði vegna brattrar skerðinga í kerfinu.

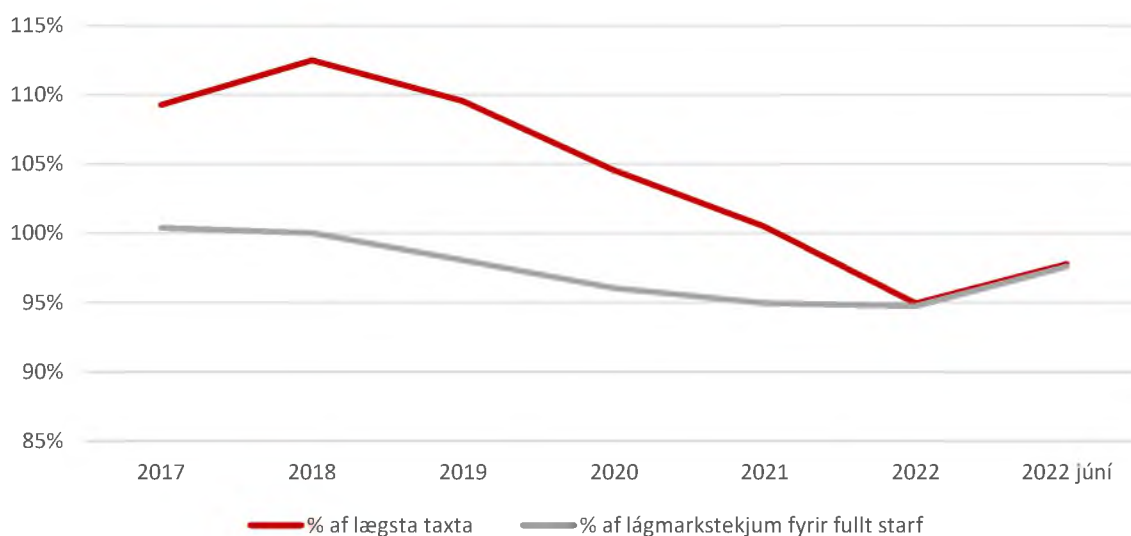
¹ Sjá pistil forseta ASÍ, <https://www.asi.is/frettir-og-utgafa/frettir/almennar-frettir/pistill-forseta-asi-%C3%B6gurstund-i-lifskjorum/>

² Sjá ályktun miðstjórnar, <https://www.asi.is/frettir-og-utgafa/frettir/almennar-frettir/alyktun-midstjornar-asi-um-adgerdaleysi-stjornvalda/>

Í umsögn ASÍ um fjármálaáætlun³ er bent á að slaki sé nú horfinn af vinnumarkaði og að ör fjölgun ferðamanna muni hafa nokkur áhrif á hagkerfið, vinnumarkað og húsnæðismarkað á næstu misserum. Þróunin skapar áskoranir fyrir hagstjórn og við núverandi aðstæður er mikilvægt að opinber fjármál verði ekki til þess að auka þenslu í hagkerfinu. ASÍ telur brýnt að ráðist verði í framangreindar mótvægisáðgerðir og bendir á að stjórnvöld geta stutt við heimilin án þess að draga úr aðhaldi ríkisfjármála. Þar hefur Alþýðusambandið lagt fram tillögur til að styrkja tekjuhlið ríkisfjármála⁴. Slíkar áðgerðir eru mikilvægar í ljósi þess að svigrúm til útgjaldaauka er afar takmarkað í fjármálaáætlun. Þar kemur fram að fjármögnun nýrra verkefna fari fram með forgangsröðun eða bættri nýtingu fjármuna. ASÍ telur óásættanlegt að mótvægisáðgerðir verði fjármagnaðar með niðurskurði á öðrum sviðum.

Mynd 1. Ellilífeyrir - hlutfall af lágmarkslaunum

Samkvæmt frumvarpi munu bætur almannatrygginga hækka um 3% frá og með 1. júní. Hækkunin kemur til viðbótar við 4,6% hækkun á áramótum, sem samanstóð af 3,8% hækkun vegna mats ráðuneytisins á launaþróun og 0,8% verðlagsuppfærslu vegna verðbólgu ársins á undan. Alþýðusambandið hefur áður séð ástæðu til þess að gagnrýna óskýra aðferðafræði við ákvörðun bóta almanna- og atvinnuleysistrygginga. Frá 2017 hafa bætur almannatrygginga dregist aftur úr launaþróun, hvort sem þær eru skoðaðar í hlutfalli við lágstu taxa eða sem hlutfall af tekjutryggingu. Með mótvægisáðgerð verður ellilífeyrir með heimilisuppbót 98% af tekjutryggingu.

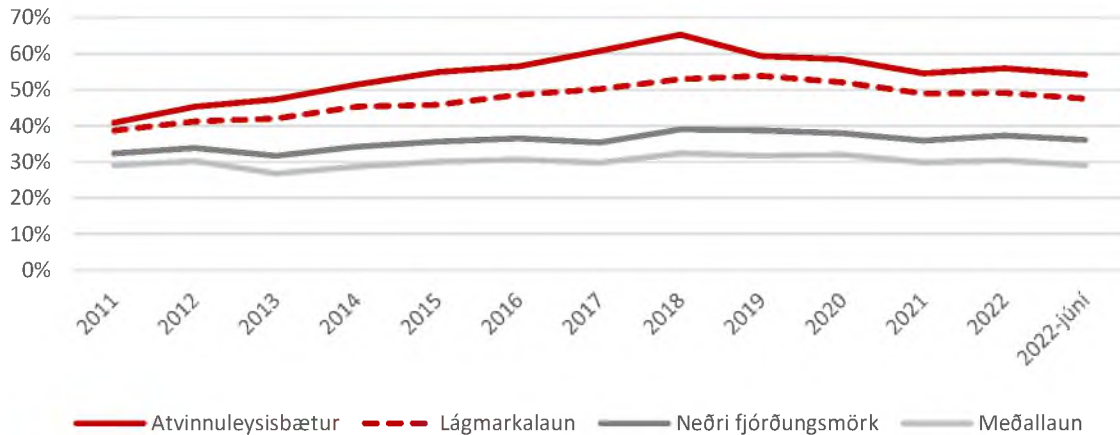
³ Sjá umsögn, <https://www.althingi.is/alttext/erindi/152/152-3255.pdf>

⁴ Sjá nánar í umsögn um fjármálaáætlun.

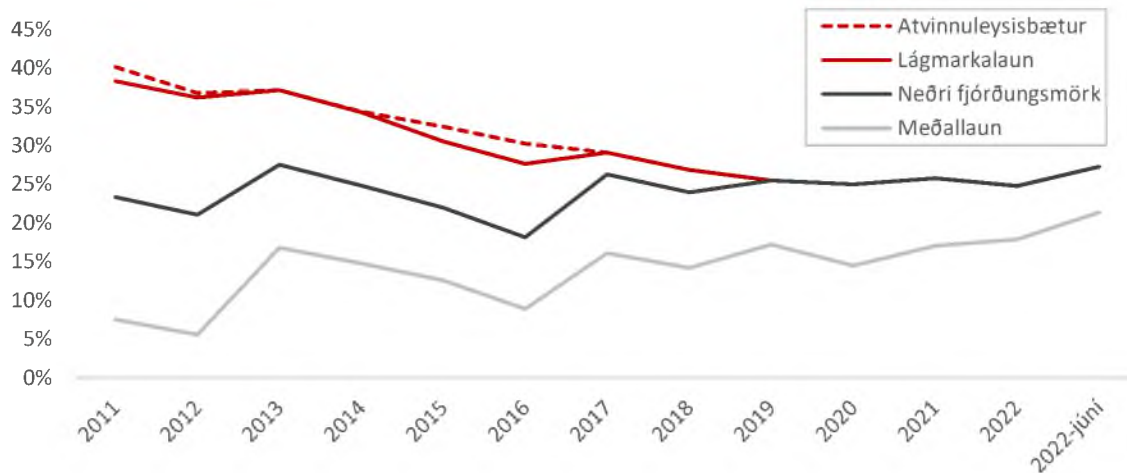
Mynd 2. Leiguverð sem hlutfall af ráðstöfunartekjum

Einstaklingur með tvö börn í 85 fm íbúð, byggt á meðalfermtr.verði. Tekjur eftir skatt og bætur.

Mynd 3. Húsnæðisbætur sem hlutfall af leigu, eftir tekjum leigjenda

Einstaklingur með tvö börn í 85 fm íbúð, byggt á meðalfermetraverð

Í frumvarpi er ráðgert að hækka óskertar húsnæðisbætur um 10% ásamt því að frítekjumörk hækka um 3%. Hækkun frítekjumarks verður afturvirk frá áramótum. Fjárhæðir húsnæðisbóta hafa að mestu staðið í stað undanfarin ár. Frítekjumörk hafa hækkað en skerðingarhlutfall einnig. Leiguverð hækkaði umfram launaþróun á tímabilinu 2011-2018, sjá mynd 2. Leiguverð var að jafnaði 32% af meðallaunum árið 2018 og 53% af lágmarksalaunum. Viðmið um íþyngjandi húsnæðiskostnað er jafnan 40% af ráðstöfunartekjum. Leiguverð hefur verið stöðugt í kjölfar heimsfaraldurs en merki eru um að leiguverð fari nú hratt vaxandi samhliða hækkun eignaverðs og aukinni eftirspurn. Breytingar sem boðaðar eru í frumvarpinu myndu hækka hlutfall húsnæðisbóta í leigu úr 25% í 27% við tekjum í neðri fjórðungsmörkum frá því kerfi sem er í gildi í dag.

Samkvæmt öllum greiningum eru nokkrir hópar viðkvæmastir fyrir hækkingu verðlagi og vaxtahækkunum; þeir sem reida sig á almannatryggingakerfið, fólk á leigumarkaði, barnatjölskyldur

Alþýðusamband Íslands

og kaupendur sem komið hafa inn á húsnæðismarkað á síðustu misserum. Í þessu frumvarpi er einblínt á nokkra viðkvæma hópa og styður ASÍ þá hugmyndafræði að ráðast í sértækar aðgerðir í stað almennra aðgerða.

Alþýðusambandið hvetur til þess að málið nái fram að ganga en kallar eftir því að breytingar verði gerðar þannig að atvinnuleysisbætur hækki samhliða bótum almannatrygginga.

Fyrir hönd ASÍ,

Róbert Farestveit
Hagfræðingur